

ПЕРШІ КРОКИ ВОЛОНТЕРІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙСЬК

Олександр Богданов, Володимир Мохор

Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації НТУ України «КПІ», Україна

БОГДАНОВ Олександр Михайлович, д.т.н.

Рік та місце народження: 1949 рік, м. Каунас, Литовська РСР.

Освіта: Київське вище військове інженерне училище зв'язку, 1971 рік.

Посада: завідувач кафедри управління та тактико-спеціальної підготовки.

Наукові інтереси: теорія управління, інформаційна безпека, кібербезпека, математичне і комп'ютерне моделювання.

Публікації: близько 200 наукових публікацій.

E-mail: a_m_bogdanov@inbox.ru

МОХОР Володимир Володимирович, д.т.н.

Рік та місце народження: 1955 рік, м. Київ, Україна.

Освіта: Київський інститут інженерів цивільної авіації (з 2000 року – Національний авіаційний університет), 1977 рік.

Посада: завідувач кафедри кібербезпеки та застосування інформаційних систем та технологій.

Наукові інтереси: теорія ризиків, інформаційна безпека, кібербезпека, математичне і комп'ютерне моделювання.

Публікації: більше 150 наукових публікацій.

E-mail: v.mokhor@gmail.com

Анотація. На сьогодні інформаційно-психологічна безпека громадян та суспільства є важливою складовою у забезпеченні інформаційної безпеки нашої держави з огляду на ведення так званої гібридної війни державо-агресором. З огляду на це, на протязі майже року в середовищі курсантів та студентів Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації НТУ України «Київський політехнічний інститут» діє волонтерська група з проведення акцій інформаційного протиборства в Інтернет просторі (кіберпросторі). У статті викладаються деякі положення, що лежать в основі теорії і практики роботи групи. Крім того, наведено рекомендації та висновки, що ґрунтуються на досвіді майже річної роботи волонтерської групи в кіберпросторі.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційно-психологічне протиборство, кіберпростір, волонтери, інформаційні війська.

У роботі [1] розглядається підхід до аналізу сучасної зброї масового ураження з позицій уявлення навколишнього світу в трьохелементній системі координат Матерія-Інформація-Міра. При цьому співвідношення між складовими моделі мають вигляд, представлений на рис.1.

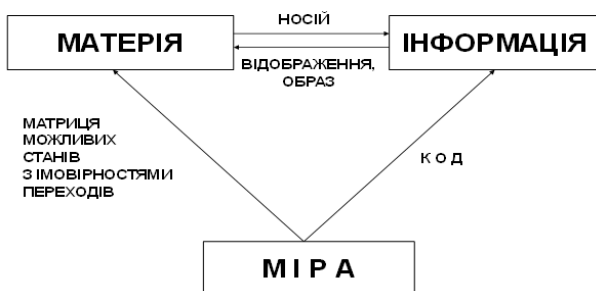

Рис.1. Триєдність світобудови

Розгляд подій і явищ, які відбуваються останнім часом в Україні, підтвердив здатність даної моделі описувати минуле, пояснювати сьогодення і

передбачати майбутнє. Наприклад, збуваються прогнози, зроблені ще на початку 2014 року (самий розпал Майдану) про посилення інформаційної та мірної складових у майбутніх протистояннях. Тому подальше дослідження сучасної дійсності з позицій її опису трьохелементної моделлю Матерія-Інформація-Міра продовжує бути актуальним.

Аналізуючи поняття «гібридна війна», відзначимо, що цим терміном зараз користуються багато авторів, називаючи їм самі різні поєднання засобів вирішення конфліктів. Не будемо в цьому питанні оригінальними і наведемо власне визначення цього явища, а саме назвемо *гібридною війною* застосування засобів впливу і поразки в матеріальності, інформаційної та мірної областях життєдіяльності суспільства. При цьому поняття «гібридна війна» може розглядатися в різних масштабах впливу. Це може бути загальна (концептуальна, глобальна тощо) війна в матеріально-інформаційно-мірних координатах, а також приватні гібридні війни в кожній з координат

окремо. Тактичні, так би мовити, гібридні війни. Ми більш детально зупинимося на інформаційній складовій, а решту охарактеризуємо лише поверхово.

У матеріальній сфері зараз характерне поєднання дій регулярних військових формувань і партизанських загонів (добровольців, ополченців і т.п.). Перші повинні грати за загальноновизнаними правилами ведення війни, а другі не підпорядковані ніяким правилам, діють анонімно, на свій страх і ризик і тому зручні для списування на них, наприклад, порушень правил перемир'я в період дії цього самого офіційного перемир'я.

Мірне озброєння – це порушення структур, алгоритмів функціонування, еталонів вимірювання (включаючи валюту), кодів подання інформації (включаючи мови спілкування людей) і т.п. Зараз мають місце скачки валют, випинання проблеми мови тоді, як реально цієї проблеми не існує, організація і знищення різних структур, зміна алгоритмів їх роботи (це отримало назву «керований хаос»). Все це є елементами ведення гібридної війни в координаті «Міра».

Переїдемо тепер до розгляду координати «Інформація» в її застосуванні до гібридної війни. Розгляд проведемо на базі аналізу сучасних взаємин між Україною та Російською Федерацією в районах Донбасу і Криму. Стосовно до цієї нагоди відомі теоретичні положення по веденню інформаційних війн виглядають наступним чином:

1) суб'єкт «РФ» здійснює інформаційний вплив на:

- населення окупованих областей України;
- населення не окупованої частини України;
- власний народ РФ;
- світове співтовариство.

2) суб'єкт «Україна»:

а) захищається від інформаційної агресії з боку:

- Російської Федерації;
- проросійськи налаштованих структур Новоросії та Криму (сепаратистів);

б) здійснює інформаційний вплив на громадян:

- Новоросії та Криму;
- решти України;
- Російської Федерації, включаючи Зауралля, Сибір і Далекий Схід, а також Калінінградську область;
- світового співтовариства.

Підготовка до проведення інформаційних акцій включає крім усього іншого знаходження відповідей на наступні три питання:

1. Що передавати (питання контенту)?
2. Хто буде передавати (питання риторів)?
3. Яким шляхом передавати (питання комунікацій)?

Розглянемо їх послідовно на прикладі досвіду роботи волонтерської групи проведення операцій інформаційного протиборства Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації НТУ України «КПІ».

Питання контенту. Спеціальних спічрайтерів (тих, хто готує промови) у групі немає, кожен вносить свою лепту в розуміння нових явищ життя в Україні та вироблення спільної позиції з того чи іншого питання. Найбільш актуальні зараз такі питання:

а) проголошено, що Україна – не Росія. А в чому конкретно полягають відмінності українців і росіян на ментальному рівні і як їх можна усунути?

б) президент РФ зазначає, що «України раніше не було», «українці – це не нація, а просто росіяни, що заблукали» і т.п. Що відповідати на ці питання?

в) яке майбутнє України: європейське, самостійне або спільне з РФ?

г) хто і що зараз є головним внутрішнім ворогом нового життя в Україні, і що треба робити, щоб жити стало краще?

Відповідати на ці питання бажано простіше і зрозуміліше, на рівні душі і житейської логіки. Ось які відповіді виробила група.

Ідеали російської людини добре відображені у відомому марші: «Так за Царя, за Родину, за Веру мы грянем громкое Ура-Ура-Ура!!!». Тобто лад душі росіянина заснований на шануванні Царя, Батьківщини і Віри. В українця шанування Батьківщини і Віри теж є, а от щодо Царя – вибачте! Нема поклоніння чинам в генах українців. Позицію Царя у них займає Воля, Свобода або щось ще в такому ж роді. Але ніяк не Цар. Тому, коли «ніби як Цар» України пообіцяв своєму народу європейську перспективу і обдувив, народ виїшов на Майдан і покликав Царя порозумітися. Отримавши замість пояснень ляпасу, народ зігнав цього «ніби як Царя» з трону і вигнав із країни. Все це цілком відповідає традиційному для України соціально-громадському механізму призову та відкликання гетьманів. У Росії такої традиції немає, в цьому і полягає відмінність українців від росіян.

Нова Українська нація народилася на Майдані 2014 року. Немає конструктивного сенсу зупинятися на дебатах з приводу «була – не була» вона раніше. Навіть якщо і не була, то зараз нація є, вона народилася в кривавих муках загиблих Героїв Небесної Сотні, вона захищає вже більше року своє існування, поховавши за цей час понад 6000 своїх кращих синів. Громадяни цієї нації не ставлять у главу кута минуле народів, що живуть на території сучасної України, не звертають уваги на те, хто якою мовою розмовляє. Вони об'єднані однією спільною метою: від «совка» – до європейських цінностей, від диктатури – до демократії, до нормального, комфортного життя в своїй країні.

Тепер з приводу питання «з ким бути?». Після розвалу СРСР Україна як суверенна держава почала самостійне життя. Але, слідуючи відомої китайської стратегії «грабуї під час пожежі», «старший брат» відібрав частину її території і переконав сам себе, що зробив це правильно, «відновивши історичну справедливість». Цим вчинком він остаточно поховав надії на спільне щасливе майбутнє російського і українського народів, особливо молодого покоління. Якщо врахувати ще економічну відсталість РФ від

країн Європи (відмінність майже на порядок в середніх доходах людей в цих країнах, незважаючи на достаток корисних копалин в РФ), то питання про те, з ким у майбутньому бути Україні стає риторичним.

Головним внутрішнім ворогом в Україні зараз є корупція. Особливо небезпечним є чиновник, що розподіляє бюджетні гроші. Він регулярно змушений вирішувати дилему – закупити щось (товар або послугу) за кордоном або виділити гроші на вироблення того ж самого у себе в країні. У першому випадку він гарантовано отримує свій відсоток «відкату» від виділених коштів, причому практично відразу ж. У другому випадку «відкату» немає (або брати його дуже небезпечно), своє виробництво освоюється повільніше, ніж оборот експорт-імпорт, та за цей час можуть вже і взагалі зняти з роботи. Тому корупція як ракова пухлина висмоктує кошти з державного бюджету, не приносячи роками ніяких зрушень в економіці.

А що треба робити, щоб почати жити краще? А треба власне себе готувати для вирішення різних, у тому числі і державних, завдань. При «вертикальній» економіці, при якій велику частину життя прожили батьки і діди, зверху спускали плани і терміни виконання, а внизу їх виконували або не виконували. За відсотком і якістю виконання стежили уповноважені Царем особи. Тепер же, при «горизонтальній» економіці, треба перебудовувати в першу чергу свої мозки, не чекати від когось, що він на шкоду собі стане працювати на благо всіх інших. Треба за принципом «взьми і зроби» робити, що можеш, самому, підвищувати для цього свій рівень компетенції в різних сферах життя. Основний резерв України – в її молоді. Старики коли-небудь підуть самі по собі. Їх нема сенсу перевиховувати, витрачаючи на це час і енергію. Слідуючи українському феномену – волонтерському руху, треба будувати своє життя самим і за своїми мірками. Щоб не вийшло, як із впровадженням технології 3G в системі мобільного зв'язку. Поки «нагорі» перетягували канат у спорах, кому дістанеться цей ласий шматок, технологія вже застаріла, впровадження її зараз може всього-на-всього скоротити відставання України від Європи з 20 років до 5-7. А весь світ, включаючи Африку, вже впроваджує технології 4G і навіть 5G.

І ще. Практично всі, хто живе в Україні, згодні з тим, що відмінністю менталітету українця є його поведінка «з дулею в кишені». Тобто начебто люди говорять, сперечаються, погоджуються і т.д., але при цьому – думають найчастіше тільки про свої інтереси. Дожилися вже до того, що практично ніхто нікому не вірить. Зрозуміло, що дане твердження сильно гіперболізовано і не охоплює волонтерів та інших справжніх патріотів. Але, як кажуть, цей факт має місце бути. Це – справжня біда, яка вимагає усвідомлення, виведення з тіні та всенародного розв'язування. Європейські народи в еволюції своєї демократії цей етап вже пройшли. Звідси у них таке трепетне ставлення до дотримання законів. Вони розуміють, що, порушуючи закон, вони порушують не волю Царя, який цей закон видав (найчастіше, у

своїх інтересах), а волю співгромадян, що живуть поруч і виконують цей же закон як прийняту умову спільного життя всіх мешканців в одній квартирі. Це – принципова відмінність у ставленні до виконання вимог законів у «вертикальному» і «горизонтальному» суспільствах.

Питання риторів. Хто повинен вести бесіди про сучасне життя в Україні та її подальші перспективи? Природно, що молодь. Спілкуватися вона повинна теж з молоддю, специфічною молодіжною мовою, часто незрозумілою для старших членів суспільства. Звідси виникає потреба в навчанні «воїнів інформаційних військ» навичкам ведення дискусій, бесід та інших форм і методів спілкування з аудиторією. Поки що вони займаються самонавчанням, але з часом вони навчаться, наберуться досвіду і витіснять, зрештою, з цієї сфери національної безпеки застарілі структури.

Питання комунікацій. В даний час прийнято розглядати кілька театрів воєнних дій (ТВД) залежно від ареалу, усередині якого вони проводяться. Існують морської ТВД, сухопутний, повітряний і космічний – це для матеріальної координації засобів ведення війни. Для інформаційної складової можуть розглядатися свої ТВД (вірніше, театри інформаційних військових дій ТІВД) – ЗМІ (телебачення, радіомовлення, газети і журнали), розповсюдження листівок, розпускання чуток, PR-індустрія і т.д. Окремо хочеться виділити Інтернет як віртуальний кіберпростір, у якому мільярди користувачів всього світу, в переважній більшості молодих людей, постійно спілкуються за допомогою індивідуальних засобів доступу до цього простору. Соціальні мережі завоювали світ і саме в них ведуться основні інформаційні операції. Саме цей шлях доставки контенту є найбільш актуальним зараз для роботи на окупованих територіях України, коли інші канали ретельно контролюються і перебиваються спецслужбами РФ.

Висновки, які можна зробити, ґрунтуючись на досвіді майже річної роботи волонтерської групи в кіберпросторі:

1. Перефразовуючи класиків військового мистецтва в аспекті інформаційної складової сучасної гібридної війни, можна було б сказати так: **«Хто з інформаційним мечем до нас прийде, той від інформаційного меча і загине!»**. Образно кажучи, Росія прийшла навесні 2014 року в Україну, махнула інформаційним мечем і відібрала Крим без єдиного пострілу. Це стало важким, але наочним уроком застосування інформаційної зброї для вирішення завдань захоплення чужих територій і ресурсів. Створення інформаційних військ в Україні проголошено, але здійснюється надто повільно. Необхідно якнайскоріше здійснити створення як інформаційного меча держави, так і її інформаційного щита. Чогось на кшталт Державного Комітету інформаційної оборони.

2. В Україні в інформаційній складовій гібридної війни існує волонтерський рух, учасники якого методом самонавчання, на основі патріотизму і власного розуміння здійснюють протиборство в

кіберпросторі – соціальних мережах, в коментарях до статей та ін. Виявляються факти фейкової інформації, дезінформації, маніпулювання. Роз'яснюється суть того, що відбувається зараз в Україні, викриваються тролі і просто хулігани, що порушують етичні норми спілкування цивілізованих людей в Інтернеті.

3. Воїнів інформаційного фронту України необхідно навчати, готувати як в якісному, так і в кількісному сенсі. Театр військових дій «Кіберпростір» – сам по собі є гібридним. Він крім психологічної складової включає також і технічну складову, пов'язану із захистом інформації, зломами і відновленням сайтів і т.п. Станом на сьогоднішній день він знаходиться на стику між предметами навчання в гуманітарних ВНЗ (контент) і технічних ВНЗ (засоби доставки контенту). Зараз через це в країні немає достатньої кількості кваліфікованих фахівців інформаційних військ. Все існує на рівні

ентузіазму, волонтерства. Як і багато іншого, що зараз «витагується» волонтерами.

4. Дієвим варіантом вирішення завдання підготовки кадрів бачиться внесення змін до Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» з метою розширення повноважень Служби у виконанні завдань проведення (забезпечення) інформаційно-психологічних операцій в кіберпросторі, а також підготовка фахівців для цього на базі Інституту спецзв'язку НТУУ «КПІ» в рамках спеціальності «Управління інформаційною безпекою».

Література

[1] Богданов А.М., Мохор В.В. Современная трактовка понятия «оружие массового поражения» // Бизнес и безопасность, №1, 2013. – С. 7-10.

УДК 004.056.53 (045)

Богданов А.М., Мохор В.В. Первые шаги волонтеров информационных войск

Аннотация. На сегодня информационно-психологическая безопасность граждан и общества является важной составляющей в обеспечении информационной безопасности нашего государства, учитывая ведение так называемой гибридной войны государством-агрессором. Учитывая это, на протяжении почти года в среде курсантов и студентов Института специальной связи и защиты информации НТУ Украины «Киевский политехнический институт» действует волонтерская группа по проведению акций информационного противоборства в Интернет пространстве (киберпространстве). В статье излагаются некоторые положения, лежащие в основе теории и практики работы группы. Кроме того, приведены рекомендации и выводы, основанные на опыте почти годовой работы волонтерской группы в киберпространстве.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационно-психологическое противоборство, киберпространство, волонтеры, информационные войска.

Bogdanov O., Mokhor V. First steps of information forces volunteers

Abstract. Today information-psychological security of citizens and society is an important element in ensuring the information security of our state, taking into account so-called hybrid war that aggressor state makes. With this in mind, during almost a year among cadets and students of the Institute of Special Communication and Information Security of Ukraine National Technical University «Kyiv Polytechnic Institute» has a volunteer group from holding shares information confrontation in the Internet space (cyberspace). This paper outlines some of the provisions that underlie the theory and practice of group. In addition, the recommendations and conclusions based on the experience of nearly a year of volunteer groups in cyberspace are given.

Key words: information security, information-psychological confrontation, cyberspace, volunteers, information forces.

Отримано 17 лютого 2015 року, затверджено редколегією 4 березня 2015 року
